

Fatih Arsu, 28 Aralık 2025

Allah'ım! Fayda vermeyen ilimden sana sığınırım.

- Hz. Muhammed (s.a.v.)

Dış Politika Analizi;

Ne, Neden, nasıl?

Kavramsal Çerçeve;

Dış Politika;

Dış politika kavramının net ve belli bir tanımı bulunmamaktadır. Bundan dolayıdır ki dış politika tanımları daha çok uzmanların teorik modellemelerine göre şekil almaktadır.

Dış politika, bir yandan bir sürecin ürettiği beklentiler, stratejiler ve eylemler olarak görülmekte, diğer yandan da sürecin kendisi olarak ele alınmaktadır.

Dış politika, Soğuk Savaş sonrası döneme kadar, realist bakış açısına uygun olarak tanımlanmıştır. İç ve dış politika arasında belirgin ayrılığı kabul eden ve devleti tek karar verici olarak gören bu görüş, dış politikayı, devletlerin egemenlik alanlarının dışındaki alana ilişkin planladıkları ve uyguladıkları stratejiler olarak görmektedir. Böylece dış politika, ülke sınırlar dışında uygulanmak üzere tasarlanmış bir politika olarak kendini göstermektedir.

Sonuç olarak realist bakış açısına göre dış politika devletin egemenlik sınırları içerisinde planlanan, ama egemenlik sınırları dışındaki ortama dönük belirlenen eylemler, stratejiler ve amaçlardır.

1985'ten günümüze kadar geçen dönemde ise, dış ile iç egemenlik alanlarını arasındaki ayrılığın iyice azalması nedeniyle, iç politika ile dış politika, birbirlerini daha da etkilemeye başlamışlardır. Bu dönemde, liberal ve çoğulcu anlayışı benimseyen uzmanlar, dış politikayı, devletin rolünün azalması nedeniyle, toplumsal grupların beklentilerinin yansıdığı eylemler ve stratejiler olarak tanımlamışlardır. Ki zaten artık karar vericiler, sadece dış dünyadaki gelişmeleri değil, iç politikadaki gelişmeleri ve yerel sosyal grupların taleplerini ve beklentilerini de dikkate alarak bir dış politika planlamak zorunda kalmaktadırlar.

Çeşitli Tanımlamalar;

Christopher Hill: Dış politika, uluslararası ilişkilerde, bağımsız bir aktör tarafından yönetilen resmi ilişkilerin toplamıdır.

K. J. Holsti: Devletlerin dış dünyaya yönelik davranışlarıdır.

P.J. McGowan: Ulusal ya da merkezi hükümetlerin, kendi yasal egemenlikleri dışında kalan oyunculara (aktörlere) yönelik geliştirdiği davranışlardır.

J.Goldstein, Robert O. Keohane: Uluslararası alanda hükümetlerin davranışlarını yönlendiren stratejilerin toplamıdır.

George Modelski: Toplumların başka devletlerin davranışlarını değiştirmek ya da kendi davranışların uluslararası ortama uyumlu hale getirmek için geliştirdikleri faaliyetler dizisidir.

Joseph Frankel: Bir devletin diğer devletlerle ilişkileri açısından aldığı karar ve giriştiği çabalarıdır.

James Rosenau: Yönelimler, planlar, taahhütler ve eylemlerdir

Ray Jones: Bir tasarım ya da uygulamadır.

Manfred G. Schmidt: Bir devletin diğer devletlerle ve uluslararası veya ulus-üstü örgütlerle ilişkilerini belirlemeyi hedef alan siyasi karar sürecidir

	Soğuk Savaş Öncesi	Soğuk Savaş Sonrası	
Aktör Temelinde	➤ Devlet	Devlet ve Devlet Dışı Aktörler	➤ Devlet ➤ Bireyler ➤ Örgütlenmiş Sosyal Gruplar ➤ Çok Uluslu Şirketler ➤ Uluslararası Kamuoyu ➤ Devlet Dışı Örgütlenmeler ➤ Bölgesel ve Uluslararası Örgütler
Konu Temelinde	➤ Askeri Güvenlik ➤ Nükleer Silahlanma ➤ Devletlerarası Çatışma ➤ İdeolojik Rekabet ➤ Enerji Kaynakları		➤ Ekonomi Politikaları ➤ Enerji Güvenliği ➤ İnsan Hakları ➤ Azınlık Hakları ➤ Çevre Kirlenmesi ➤ Sosyal ve Ekonomik Koşulların Geliştirilmesi ➤ İyi yönetim ➤ Yolsuzluk

Dış Politika Analizi: Kapsamı ve Bakış Açısı

Geleneksel Yaklaşım	Dış Politika Analizi
- Karar vericiler rasyoneldir. - Dış politika seçenekleri ile kendi amaçları arasında mantıksal bir ilişki kurmaktadır. - Beklentileri hayata geçirmek için seçenekleri, kar-zarar hesabı yaparak değerlendirmektedir. - Ortaya çıkan sonuçlara göre, dış politika, iyidir veya kötüdür.	- Karar vericilere ve karar verme sürecine odaklanmaktadır. - Liderlerin beklentilerine, önceliklerine, kişiliklerine, bilişsel kapasitelerine, algılamalarına ve karar verme sürecine ilişkin sorular sorulmaktadır. - Dış politikanın rasyonalitesi üzerinde durulmaktadır. - Birçok faktör hesaplanarak, dış politikanın hangi koşullar altında alındığı konusu incelenmektedir.

Geleneksel anlayışla dış politikayı inceleyen uzmanlar, karar vericilerin, rasyonel hareket ettiklerini ve dış politikadaki olası eylem ve girişimler ile kendi amaçları arasında mantıksal bir ilişki kurduklarını varsaymaktadır. Bu anlayışa göre, karar vericiler, bazı beklentilere sahiptir ve bu beklentileri hayata geçirmek için eldeki seçenekler kar-zarar hesabı yaparak belirlenmektedir.

Geleneksel anlayış, ortaya çıkan sonuçlara bakarak, dış politikayı değerlendirmektedir. Eğer beklenen sonuçlar ortaya çıktıysa, dış politika iyidir, başarılıdır. Eğer aksi bir sonuç ortaya çıktıysa, o zaman dış politika kötüdür, başarısızdır.

Dış politika analizi, yukarıdaki bakış açısından oldukça farklı bir akademik anlayışa sahiptir. Dış politika analizi ile uğraşan uzmanlar geleneksel anlayışa sahip olanlardan farklı olarak, karar vericilere ve karar verme sürecine odaklanmaktadır. Sonuçta, insan olan karar vericilerin, diğer ulus- devletleri referans alarak veya onların davranışlarına bakarak sonucu aldıkları kararları incelenmektedir. Bunu yaparken de çeşitli sorular sormaktadırlar;

- Karar vericiler (liderler, bürokratlar, danışmanlar vb.), sorunu nasıl tanımlamaktadır?
- Karar vericileri etkileyen faktörler nelerdir?
- Devletin dış politikası nedir? Nasıl ve hangi koşullar altında bu politika belirlenmiştir?
- Her bir muhtemel seçeneğin, muhtemel sonuçları dikkatlice analiz edildi mi?

- Devletin amacları ve beklentileri nelerdir?
- Devletin bu amacları ve beklentileri hayata geçirmek için kullandığı araçlar yeterli midir?
- Tarihsel travmalar, kültürel değerler ve siyasal kültür gibi sosyolojik ve psikolojik faktörler, süreci hangi düzeyde ve ne sekilde etkilemektedir?
- Bürokratik kurumlar, hangi bilgiler üzerinden karar almıştır? Bu bilgiler çarpıtılmış bilgiler midir? Veya yanlış istihbarat üzerinden mi karar almışlardır?
- Lider, hangi dürtüler ile hareket etmiştir?
- Devletin rejimi ile dış politika arasındaki ilişki nedir?
- Karar vericiler arasındaki etkileşim nasıldır? Pazarlık durumu nasıl gelişmektedir?

Sonuçta, dış politika analizinde araştırmacılar, birçok faktörü hesaplayarak dış politikanın hangi koşullar altında alındığını incelemektedir. Bu durum da disiplinler arası bir çalışmayı gerektirmektedir., çünkü, sadece diplomatik temaslar üzerinden veya sadece jeopolitik ve g kavramları bağlamında dış politikayı analiz etmek yetersiz kalmaktadır. Fakat tüm faktörleri dikkate aldığımızda, psikolojik, sosyolojik, devlet e devlet-dışı ile uluslararası faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Bu da, psikologların, ekonomistlerin stratejistlerin, siyaset bilimcilerinin, uluslararası iliskiler uzmanlarının, istatistikçilerin ve sosyologların, birlikte süreci incelemesini gerekli kılmaktadır örneğin, siyasal kültürün dış politikaya yansımısını öğrenebilmek için, siyaset bilimcinin sosyolog ile birlikte çalışması şarttır.

Analiz Düzeyi; Birey, Devlet, Sistem

Analiz Düzeyi	Kapsamı
Birey	Liderlerin dünyayı algılama şekilleri, liderlik özellikleri, kişiliği, inançları, dürtüleri, kişisel değerleri vb.
Devlet	Devlet kurumları (parlamento, bakanlar kurulu, devlet rejimi, siyasal partiler, bürokratik birimler vb.), devlet dışı birimler (medya, sivil toplum, çıkar grupları, kamuoyu, etnik gruplar, işadamları vb.) ve sosyolojik faktörler (siyasal kültür, ekonomik koşullar, tarih, din, milliyetçilik vb.)
Sistem	Devlet ve devlet-dışı uluslar arası aktörler, uluslar arası sistemin yapısı ve uluslar arası sistemin benimsediği değerler.

Dış politika karar verme sürecini etkileyen faktörleri inceleyebilmek için analiz düzeyleri sorunsalına da bakmak gerekmektedir. Marijke Breuning ‘‘Foreien Policy Analysis?’’ isimli kitabında, üç farklı analiz düzeyinden bahsetmektedir: Birey, Devlet ve Sistem.

Birey düzeyi, liderlere ve karar vericilere odaklanmaktadır. Bu düzey dış politikanın bireyler tarafından şekillendirildiğini varsaymaktadır. Çünkü, dış politika kararları bireylerin ve liderlerin tercihleridir. Bu düzey, liderlerin dünyayı algılama şekillerine, liderlik özelliklerine, kişiliğine, inançlarına, dürtülerine, değerlerine ve benzeri özelliklerine odaklanmaktadır

Devlet düzeyinde ise, devlet içi aktörler incelenmektedir. Devlet-içi aktörler de, iki farklı gruba ayrılmaktadır: Devlet kurumları ile devlet-dışı sosyal - örgütsel gruplar;

Devlet kurumları parlamento ile hükümet, bürokratik kurumlar arasındaki ilişkiler, devletin rejimi, siyasal partiler ile bakanlıklar arasındaki ilişkiler gibi devletin kurumsal yapıları arasındaki etkileşim irdelenmektedir.

Devlet-dışı birimler arasında ise medya, sivil toplum kuruluşları, çıkar grupları, kamuoyu, etnik gruplar ve işadamları gibi sosyal sınıflar bulunmaktadır.

Sistem düzeyinde, genel olarak üç farklı unsura bakılmaktadır: Devlet ve devlet-dışı uluslararası aktörler, uluslararası sistemin yapısı ve uluslararası sistemin benimsediği değerler.

Ulusal Güvenlik;

Ulusal güvenlik, bir devletin varlığını, bağımsızlığını, egemenliğini ve vatandaşlarının refahını tehdit eden her türlü iç ve dış faktöre karşı korunması için geliştirilen stratejik önlemleri kapsar.

Ulusal güvenlik denildiğinde, genellikle askeri güvenlik en başta akla gelse de, zaman içinde çok daha geniş bir boyut kazanmış olup ekonomik, diplomatik, kültürel, çevresel ve toplumsal unsurların birleşimini içerir. Ulusal güvenliğin temel amacı, devletin ve halkının her türlü tehditten korunmasını sağlamaktır.

Devletler, ulusal güvenliği sağlamak amacıyla, güçlü bir askeri kapasiteye sahip olmanın yanı sıra, iç istikrarı ve toplumsal uyumu korumak için de çeşitli sosyal, ekonomik ve siyasi politikalar uygular.

Ulusal güvenlik stratejilerinin oluşturulmasında dış politikaların da önemli bir yeri vardır; çünkü devletler, dış ilişkilerdeki güçlü pozisyonlarını ve uluslararası işbirliklerini kullanarak güvenlik tehditlerine karşı daha sağlam bir duruş sergileyebilirler.

Ulusal güvenlik, halkın güvenliğinin yanı sıra, devletin ekonomik güvenliğini de içerir. Örnek olarak enerji güvenliği, gıda güvenliği, ticaret yollarının korunması gibi unsurlar, bir ülkenin ulusal güvenlik politikalarındaki temel konulardır.

Bundan dolayıdır ki, günümüzde ulusal güvenlik anlayışı, yalnızca askeri savunmayı değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal uyum gibi daha geniş bir güvenlik çerçevesini de barındırmaktadır.

Dış Politika Araçları;

1.Diplomasi

Diplomasi, dış politikanın en temel ve en yaygın kullanılan aracıdır. Diplomatik ilişkiler, devletler arasındaki iletişimi düzenler, anlaşmazlıkları çözmeye çalışır ve uluslararası işbirliklerini teşvik eder. Diplomasi; resmi elçiler, konsoloslar ve diğer diplomatlar aracılığıyla yürütülür.

Bunlardan başka, çok taraflı toplantılar (örneğin Birleşmiş Milletler, NATO, AB gibi) ve ikili görüşmeler de diplomasi aracılığıyla gerçekleştirilir. Diplomatik süreçler, uluslararası hukuk çerçevesinde, müzakereler ve anlaşmalar yoluyla ulusal çıkarların savunulmasını sağlar. Yumuşak güç (soft power) ve halkla ilişkiler de diplomatik çabaların bir parçası olarak sayılabilir, çünkü bu unsurlar bir ülkenin yumuşak gücünü (kültür, değerler, çekicilik) dışa vurur.

2.Askeri Güç

Askeri güç, dış politika araçları arasında en sert ve etkili araçlardan biridir. Askeri müdahale, savaş, caydırıcılık, askeri ittifaklar (NATO gibi) ve savunma sistemleri aracılığıyla dış politikanın şekillendirilmesinde etkili olabilir. Bir devlet, askeri güç kullanma kararı alırken, genellikle bu güçle ilgili uluslararası hukuka, bölgesel ittifaklara ve dünya kamuoyuna bir gerekçe göstermek durumunda kalır. Tabii gerekçelerin ne kadar uluslararası hukuka uygun olduğu ise ortadadır!

3.Ekonomik Araçlar

Ekonomik araçlar, dış politikanın yönlendirilmesinde önemli bir rol oynar. Bu araçlar, ticaret, yaptırımlar, dış yardım, yatırım politikaları ve borçlar gibi çeşitli unsurları içerir.

Dış yardımlar (finansal veya insani), bir ülkenin başka bir devletin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmasını sağlar ve bunun karşılığında diplomatik desteğe veya stratejik ittifaklara yol açabilir. Ticaret anlaşmaları ve uluslararası ticaretin düzenlenmesi de ekonomik araçlar arasında yer alır.

4. Kültürel Diplomasi ve Yumuşak Güç (Soft Power)

Yumuşak güç, bir devletin kültürünü, değerlerini, ideolojisini ve yaşam tarzını diğer ülkelere tanıtarak, onlarla ilişkilerini güçlendirdiği bir stratejidir. Kültürel diplomasi, bu tür bir yumuşak gücün önemli bir bileşenidir. Film, müzik, sanat, eğitim ve medya gibi kültürel araçlar aracılığıyla bir ülkenin kültürel etkisi yayılabilir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin Hollywood film endüstrisi, dünyanın dört bir yanındaki insanlar üzerinde Amerikan kültürünün etkisini artırmaktadır. Benzer şekilde, Japonya'nın anime ve manga kültürü, Çin'in Konfüçyüs Enstitüleri ve Fransa'nın dil ve sanat politikaları, bu ülkelerin uluslararası düzeydeki soft power stratejilerinin örnekleridir.

5. Uluslararası Kurumlar ve Anlaşmalar

Bir devletin dış politika araçlarından bir diğeri de uluslararası kurumlar ve anlaşmalar aracılığıyla etkisini kullanmasıdır. Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Avrupa Birliği (AB), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi uluslararası kuruluşlar, devletlerin küresel meselelerde işbirliği yapmalarını sağlar. Bu kuruluşlar, çeşitli ekonomik, politik ve sosyal alanlarda uluslararası normlar oluşturur ve devletler arasında işbirliği veya müzakere süreçlerini kolaylaştırır.

6. İnsani Müdahaleler ve Barış Koruma

Bazı durumlarda, uluslararası toplum, özellikle Birleşmiş Milletler aracılığıyla, iç savaşlar veya büyük insani krizlere karşı müdahalelerde bulunur. Barış koruma misyonları ve insani yardım operasyonları, devletlerin dış politikada sorumluluk taşıyan bir aktör olarak hareket etmelerini sağlar. Bu tür müdahaleler genellikle bir devletin ulusal çıkarlarını savunmanın ötesine geçerek, uluslararası barışı ve güvenliği koruma amacını güder.

Dinlediđiniz için teŖekkrler, Allah razı olsun.

